

Kritik mot Svea hovrätt för handläggningstiden i ett brottmål

---

Anmälan

AA framförde i en anmälan jämte kompletteringar klagomål mot Svea hovrätt, Polismyndigheten Gotland och Länsstyrelsen i Stockholms län m.fl. Han var missnöjd bl.a. med handläggningstiden i ett brottmål och uppgav att hovrätten vid två tillfällen ställt in huvudförhandlingen i ett mål om grovt rattfylleri för att ge förtur till mål i vilka den tilltalade var häktad.

Utredning

Dagboksblad i hovrättens mål B 2719-06 inforrades och muntliga upplysningar inhämtades från hovrättsrådet BB och dåvarande beredningsassessorn CC, varvid sammanfattningsvis följande framkom. Ett överklagande av en dom om grovt rattfylleri kom in till hovrätten den 3 april 2006. Målet sattes den 8 september ut till huvudförhandling att äga rum den 14 december. Den 23 november beslutade hovrättslagmannen DD att ställa in huvudförhandlingen ”p.g.a. häktade mål”. Målet sattes därefter på nytt ut till huvudförhandling, att äga rum den 23 mars 2007. Den 16 mars underrättades parter och vittnen om att huvudförhandlingen ställts in. Vem som fattade beslut om detta eller orsaken till att förhandlingen ställdes in framgick inte av akten. Den 13 april sattes målet på nytt ut till huvudförhandling att äga rum den 3 oktober.

Ärendet remitterades till hovrätten för upplysningar och yttrande om handläggningen av det aktuella målet.

Svea hovrätt (dåvarande hovrättspresidenten EE) kom in med ett remissvar till vilket fogades upplysningar från DD samt kopia av hovrättens arbetsordning och verksamhetsplan för år 2007 (här utelämnade).

DD upplyste följande.

Under flera år har personalstyrkan i hovrätten minskat medan antalet mål inte har minskat och målen inte heller har blivit mindre omfattande eller mindre komplicerade. Följden har blivit ökade balanser. För att i den rådande situationen utnyttja befintliga resurser så effektivt som möjligt sätter avdelningen ut mål på följande sätt.

Det finns två grundläggande måltyper, fria mål och fristmål. De senare är mål som enligt lag eller eljest i princip skall företas till huvudförhandling inom viss tid efter det att de kom in till domstolen. Det rör sig framför allt om mål i vilka den tilltalade är häktad. De fria målen är övriga mål. Typiskt sett kommer fristmålen in till hovrätten 4 - 8 veckor innan de måste sättas ut. Det är då av praktiska skäl för sent att sätta ut (åtminstone huvuddelen) av fria mål. Detta beror framför allt på ombuds (advokater och åklagares) andra engagemang etc. Utsättning måste därför ske i två steg. Först och med rätt god framförhållning, kanske några månader, sätts fria mål ut. Målen sätts ut efter ålder, eventuell förtur m.m. När de fria målen sätts ut vet man inte hur många fristmål som kommer att behöva sättas ut varje enskild förhandlingsdag. Utsättningen av fria mål får därför ske upp till en viss nivå av förhandlingskapaciteten, uppskattad utifrån tidigare erfarenhet m.m. Någon mera exakt planering är inte möjlig. När sedan fristmålen kommer in är utgångspunkten att dessa skall sättas ut på dagar och tider som inte bokats in för fria mål. Men det händer att detta inte är möjligt, exempelvis därför att det har kommit in fler fristmål än förutsatt, att det har kommit in flera längre fristmål som måste sättas ut ungefär samtidigt eller att det med hänsyn till inblandade parter och kalendrar etc. inte är möjligt att få ut fristmålen på dagar och tider som inte redan är upptagna av fria mål. Det senare gäller särskilt i mål med många häktade och därmed många advokater inblandade. Av och till måste det då bli så att någon advokat får frånträda och en annan träda in för att målet över huvud taget skall kunna sättas ut inom rimlig tid. Men det inträffar ändå att fler mål är utsatta en given dag eller vecka än avdelningens ledamöter kan hantera. Rutinen är då att med biträde av hovrättens administrativa fiskaler försöka få hjälp av någon extern kraft, i praktiken en pensionerad domare. Under exempelvis maj månad anlätades pensionerade domare av avdelningen vid ca tio förhandlingsdagar och under juni månad fram till midsommar vid sex förhandlingsdagar. Men inte ens med hjälp av pensionerade domare är det alltid möjligt att fylla sitsarna och det återstår då inte annat än att ställa in ett, eller flera, fria mål. Vilket eller vilka mål som då skall ställas in bestäms utifrån samma kriterier som vid utsättning men det beaktas även om ett visst mål tidigare varit inställt. För att detta skall fungera i praktiken görs i huvudförhandlingslistan i förekommande fall en anteckning i anslutning till respektive mål om eventuell förturskaraktär samt om målet tidigare varit utsatt och inställt. Det händer dock ändå, som i förekommande fall, att ett mål måste ställas in trots att det tidigare fått ställas in. Frånsett fall där någon ledamot drabbats av plötslig sjukdom eller liknande är i princip det enda skälet till att mål ställs in på initiativ av hovrätten att förhandlingsutrymmet måste tas i anspråk för fristmål. Det är naturligtvis ytterst beklagligt såväl för den enskilde som för rätts-samhället i stort att utsatta mål ställs in eller över huvud taget att tiden från det att ett mål kom in till dess att det avgörs ibland kan bli lång. Det är emellertid ofrånkomligt i det rådande arbetsläget.

EE upplyste följande.

Av dagboksbladet i mål nr B 2719-06 framgår att målet inkom till hovrätten den 3 april 2006 och att målet sattes ut till huvudförhandling att hållas den 14 december 2006. Den 23 november 2006 fattade chefen för avdelning 10, hovrättslagmannen DD, beslut om att förhandlingen skulle ställas in på grund av häktade mål. Målet sattes därefter åter ut till förhandling att hållas den 23 mars 2007. Av en anteckning i dagboksbladet den 16 mars 2007 framgår att parterna denna dag underrättats om att även förhandlingen den 23 mars 2007 ställts in. Orsaken till den inställda förhandlingen framgår inte av handlingarna i akten. Det saknas emellertid skäl att anta att förhandlingen ställdes in av annan anledning än att det inte fanns tillräckligt med ledamöter för denna förhandling och att beslutet fattats av DD. Förhandling är nu planerad att äga rum i Visby den 3 oktober 2007.

Enligt bestämmelser i hovrättens arbetsordning, bilaga 2 (avsnitt 5.3) (här utelämnad – JO:s anmärkning), är ansvarig domare för varje mål referenten. Rotelinnehavaren är referent i målen på roteln, om inte annat beslutats. Beslut om att annan än rotelinnehavaren är referent skall framgå av akten eller, om beslutet är av generell natur, av hovrättens administrativa protokoll. Det ifrågasvarande målet handläggs på avd. 10, som arbetar i s.k. beredningsorganisation. Majoriteten av målen på en avdelning

med sådan organisation är initialt fördelade på beredningschefens eller berednings-assessorns rotlar. Enligt beslut i hovrättens administrativa protokoll övergår ansvaret för mål på avd. 10 som företas till förhandling till den för förhandlingen utsedda referenten en vecka före förhandlingen. Av arbetsordningen följer vidare (avsnitt 5.2.1) att det är chefen för varje avdelning som leder arbetet på avdelningen och har ansvaret för att efter samråd inom avdelningen planera och fördela detta arbete. I avdelningschefens ansvar ingår att indela ledamöter till förhandling. Beslut om att en förhandling skall ställas in på grund av hög arbetsbelastning fattas därmed av chefen för avdelningen. Ett sådant beslut skall dokumenteras i akten (5 och 25 §§ förordningen [1996:271] om mål och ärenden i allmän domstol). Även skälen härför bör framgå. Tyvärr kom det inte att ske någon dokumentation av beslutet att ställa in den planerade huvudförhandlingen den 23 mars 2007 utan detta framgår endast indirekt av en anteckning om handläggningen på dagboksbladet.

Avdelningarna har möjlighet att framställa begäran om förstärkning av ledamöter till den administrativa enheten, som då i möjligaste mån försöker att ordna extern hjälp. Vanligtvis är det pensionerade domare som förordnas för att delta i avgörandet av enskilda mål. Med hänsyn till det ansträngda arbetsläget vid hovrätten har användningen av externa ledamöter ökat markant de senaste åren. Under det första halvåret år 2007 uppgick behovet av externa ledamöter till drygt 500 förhandlingsdagar jämfört med drygt 100 förhandlingsdagar under det första halvåret år 2004. Under vecka 12 år 2007 (19-23 mars) hade avdelning 10 förstärkning under fyra och en halv förhandlingsdagar med fyra pensionerade domare.

Svea hovrätt har i budgetdialogen med Domstolsverket, som har att fördela de av statsmakterna beslutade anslagen för domstolarna, under tio års tid påtalat att resurstilldelningen till domstolen är otillräcklig och även innebär att Svea hovrätt – sett till antalet inkomna mål – tilldelas proportionellt mindre medel än andra hovrätter. Under år 2006 har emellertid ett beslut om en ändrad resursfördelningsmodell för överrätterna fattats av Domstolsverket att tillämpas från och med år 2007. Detta har för åren 2007-2009 inneburit en betydande anslagsökning för Svea hovrätt. Hovrätten har på grund härav nu fått utrymme att besluta att omvandla en liten tillfällig avverkningsenhet till en ny nionde avdelning, som blir hovrättens sjunde storavdelning. Denna avdelning byggs nu successivt upp och hovrätten får därmed en större kapacitet. Många års framställningar om förstärkningar har därmed nu nått ett viktigt resultat.

Hovrätten har uppställt sina verksamhetsmål för år 2007. Ett av dem är att 75 procent av brottmålen (exkl. förtursmål) skall vara avgjorda inom tio månader. Detta verksamhetsmål har bedömts vara realistiskt att söka uppnå (jfr om detta och även de av regeringen uppställda generella och långsiktiga verksamhetsmålen bifogade verksamhetsplan för år 2007, bilaga 3) (här utelämnad – JO:s anmärkning). Utfallet i slutet av augusti 2007 är beträffande det här aktuella verksamhetsmålet 11,2 månader i hovrätten och 10,7 månader för avdelning 10.

Det aktuella målet är nu tyvärr mer än ett år gammalt i hovrätten. Det tillhör därmed de äldsta brottmålen som faller utanför förturskategorin. Det är hovrättens förhoppning att resursförstärkningen för åren 2007-2009 kommer medföra förbättrade möjligheter att snabbare avgöra fler mål i hovrätten.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret. Han kom in med en skrift i vilken han framhöll att han begärde att JO skulle granska polisens agerande samt framförde ytterligare synpunkter när det gäller länsstyrelsens handläggning.

Av ett därefter inhämtat dagboksblad framgick att hovrätten den 17 oktober 2007 meddelade dom i det överklagade målet.

Bedömning

Enligt 51 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken (RB) ska hovrätten, om ett brottmål inte avgörs utan huvudförhandling, bestämma tid för sådan förhandling.

Av andra stycket följer att hovrätten i ett mål där den tilltalade är häktad som huvudregel ska hålla huvudförhandling inom fyra veckor efter det att tiden för s.k. anslutningsöverklagande av tingsrättens dom gått ut. Detta innebär att hovrätten i mål där den tilltalade är häktad i normalfallet är skyldig att hålla huvudförhandling inom åtta veckor från dagen för tingsrättens dom. I 20 § förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion föreskrivs att ett mål eller ärende ska avgöras så snart det kan ske.

I det mål som här är i fråga var den tilltalade inte häktad. Någon särskild tidsfrist för när huvudförhandling skulle hållas har därför inte gällt. Målet kom in till hovrätten den 3 april 2006. Vid två tillfällen ställdes utsatta huvudförhandlingar in. Vid det första tillfället var skälet att annat mål där den tilltalade var häktad skulle ges förtur. Annat har inte framkommit än att det även vid det andra tillfället berodde på att hovrätten behövde ta ledamöter i anspråk för huvudförhandling i mål med häktade tilltalade.

För en tilltalad som överklagat tingsrättens dom är det givetvis av vikt att en utsatt förhandling kommer till stånd. Jag har emellertid förståelse för att det kan vara nödvändigt för en domstol att ställa in huvudförhandlingen i ett mål som inte har förturskaraktär för att möjliggöra att ett mål i vilket den tilltalade är häktad ska kunna sättas ut. Av DD:s upplysningar framgår också att den utvägen i princip används endast om andra alternativ, som t.ex. att förordna pensionerade domare, inte är möjliga. Om en huvudförhandling på grund av sådana omständigheter fått ställas in, bör det emellertid så långt det över huvud taget är möjligt undvikas att huvudförhandling i målet av samma skäl måste ställas in vid ytterligare ett tillfälle. En bedömning av vilket eller vilka mål som ska ställas in måste göras med beaktande av att varje mål ska avgöras så snart det kan ske. DD har också uppgett att hovrätten, när den beslutar om ett visst mål ska ställas in, beaktar om detta tidigare varit inställt.

I det nu aktuella målet kom det att dröja ett och ett halvt år från det att målet i hovrätten var färdigberett för huvudförhandling till dess att huvudförhandlingen ägde rum. En sådan handläggningstid i ett mål av det aktuella slaget är enligt min mening – även med beaktande av vad som upplysts om arbetssituationen vid hovrätten – inte godtagbar. Hovrätten kan därför inte undgå kritik.

I likhet med vad hovrätten anfört i sitt remissvar anser jag att beslutet att ställa in huvudförhandlingen även vid det andra tillfället borde ha dokumenterats i akten (5 och 25 §§ förordningen [1996:271] om mål och ärenden i allmän domstol). Det ska därvid framgå när beslutet fattades och av vem. Det förefaller också lämpligt att, såsom skett vid det första tillfället när förhandlingen ställdes in, skälen för beslutet anges om inte dessa framgår av andra handlingar eller uppgifter i akten.

Vad AA i övrigt har anfört ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.